

รายงานสรุป

การประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพช่องปาก

ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมสำนักส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยทำงาน อาคาร ๗ ชั้น ๕ กรมอนามัย
และผ่านระบบ Video conference

สำนักทันตสาธารณสุข โดยกลุ่มพัฒนาทันตสุขภาพเด็กปฐมวัยและวัยเรียน ได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมสำนักส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยทำงาน อาคาร ๗ ชั้น ๕ กรมอนามัย และผ่านระบบ Video conference โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และวางแผนแก้ไขปัญหาสุขภาพช่องปากเด็กในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากเด็กนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลศูนย์อนามัย และหน่วยบริการในพื้นที่ จำนวน ๓๐๐ คน โดยได้รับเกียรติจากนายแพทย์สรายุทธ บุญสุข รองอธิบดีกรมอนามัย เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุม

สำนักทันตสาธารณสุข ได้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในช่องปากเด็กนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพช่องปาก รวมทั้งพัฒนาแนวทางเฝ้าระวังและสิ่งแวดลอมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดี โดยจากข้อมูลการสำรวจสภาวะช่องปากนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ปี ๒๕๕๖ และปี ๒๕๖๐ พบว่า นักเรียนมีแนวโน้มการเกิดโรคฟันผุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๐.๑ ในปี ๒๕๕๖ เป็นร้อยละ ๒๗.๓ ในปี ๒๕๖๐ และยังมีพฤติกรรมสุขภาพช่องปากพึงประสงค์น้อย

การเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากในโรงเรียน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถให้ครูดำเนินการได้ ซึ่งจะช่วยให้มีข้อมูลที่ทันการณ์ในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กในโรงเรียน แม้ว่าในปัจจุบันมีการกระจายบุคลากรสาธารณสุขได้ครอบคลุมมากขึ้น และกิจกรรมการตรวจฟันเป็นกิจกรรมที่ถูกกำหนดไว้ในเกณฑ์โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หากแต่ในบริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งเป็นพื้นที่ห่างไกล ยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจัดบริการได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นการดำเนินการให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถตรวจสุขภาพช่องปากเด็กในโรงเรียน จะทำให้เด็กได้รับการดูแลและส่งต่อบริการได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

การเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

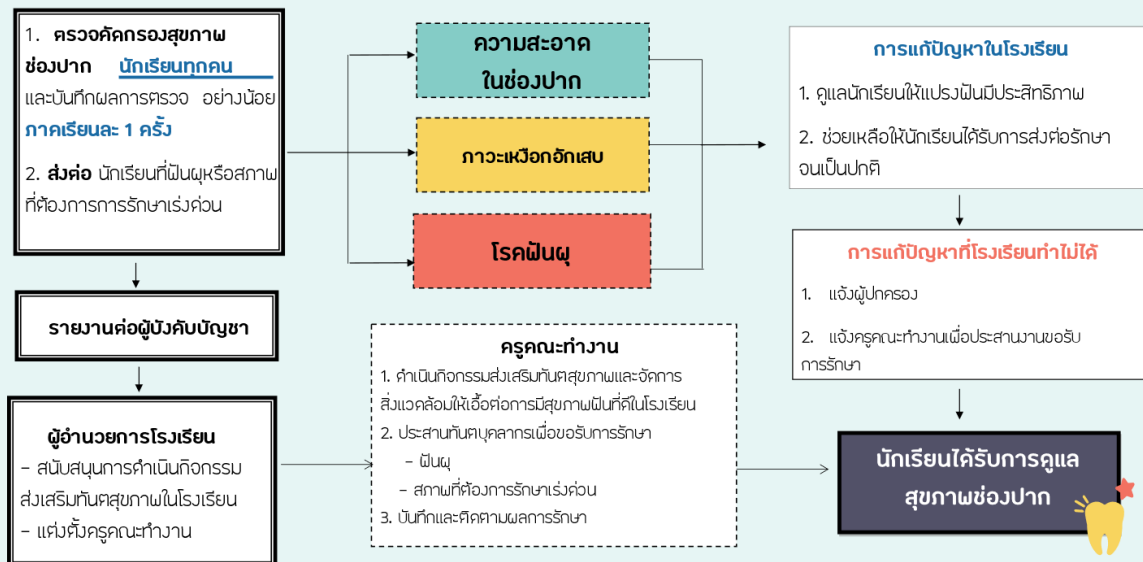
การเฝ้าระวังทันตสุขภาพ หมายถึง การติดตามสภาวะสุขภาพช่องปากเพื่อให้สามารถ ตรวจพบโรคหรือความผิดปกติ ตั้งแต่ในระยะเริ่มแรก ทำให้สามารถป้องกันหรือควบคุมได้อย่างทันท่วงที ก่อนที่โรคจะลุกลามจนยากที่จะแก้ไขได้

สภาวะทันตสุขภาพที่จำเป็นต้องเฝ้าระวังในเด็กประถมศึกษา มีอยู่ ๒ โรค คือ โรคฟันผุ และโรคเหงือกอักเสบ นอกจากนี้ต้องสนใจดูสภาพในช่องปากที่ต้องการการรักษาเร่งด่วนร่วมด้วย เนื่องจากเป็นสาเหตุทำให้เด็กไม่ยอมเคี้ยวอาหารด้านนั้น เพราะเคี้ยวโดนแล้วเจ็บ และยังเป็นบริเวณที่สะสมของเศษอาหาร แปรงฟันได้ยาก ทำให้การแปรงฟันได้ไม่สะอาด เมื่อตรวจพบสภาวะดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องส่งต่อนักเรียนหรือแจ้งผู้ปกครองให้ไปรับการรักษา ซึ่งสภาพในช่องปากที่ต้องการการรักษาเร่งด่วนมีลักษณะดังนี้

๑. มีหินปูนปกคลุมฟันและมีเหงือกอักเสบร่วมด้วย
๒. รากฟันยื่นแหลมแทงเหงือกเป็นแผล
๓. ฟันถาวรขึ้นมาแล้วซ้อนทับฟันน้ำนม ทำให้ฟันถาวรเก
๔. บริเวณปลายรากฟันมีหนอง เป็นแผลทะลุมาที่เหงือก
๕. อาการปวดฟันและมีการอักเสบขณะตรวจ
๖. ก้อนเนื้ออยู่ในรูฟันผุ รวมทั้งตรวจความสะอาดช่องปาก เพื่อดูความสะอาดของฟัน ว่ายังมีเศษอาหาร คราบจุลินทรีย์ หรือไม่

แนวทางการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังทันตสุขภาพในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

แนวทางการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังทันตสุขภาพในโรงเรียน สำหรับครูชค.

การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากในโรงเรียนประถมศึกษาควรดำเนินการให้ครอบคลุมทั้ง ๓ ระดับ ได้แก่ ต้นน้ำ (Upstream) กลางน้ำ (Midstream) และปลายน้ำ (Downstream)

ระดับต้นน้ำ (Upstream) เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของชุมชนที่มีผลต่อประชากรทุกคนในชุมชนนั้น (population approach) ซึ่งสามารถช่วยลดความไม่เสมอภาคทางสุขภาพได้ เช่น กำหนดนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพช่องปาก และจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดี

ระดับกลางน้ำ (Midstream) เป็นการสร้างเครือข่าย/เครื่องมือช่วยการทำงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน (Community network) รวมทั้งสร้างกระแส ค่านิยม ต้นแบบที่ดี โดยอบรมพัฒนาผู้นำของชุมชน/ผู้นำนักเรียน เพื่อกระจายความรู้ในชุมชนต่อไป เช่น สร้างความตระหนักแก่ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนถึงอันตรายและผลกระทบของขนม/เครื่องดื่มรสหวาน สร้างความตระหนักแก่ผู้ปกครองในเรื่องพัฒนาทักษะการแปรงฟันของเด็กนักเรียน ผลักดันไปสู่การปรับกฎระเบียบ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่เปลี่ยนแปลงในระดับต้นน้ำต่อไป แต่อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยส่วนบุคคลมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมสุขภาพด้วย

ระดับปลายน้ำ (Downstream) เป็นการสร้างความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพของตนเอง (Self care) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติในโรงเรียน และจัดระบบบริการสุขภาพช่องปากที่มีประสิทธิภาพ เน้นการป้องกันโรค (Professional preventive care) ทันทบบุคลากรและครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

๑. ตรวจเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากในโรงเรียน

ตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนทุกคนในโรงเรียน ปีละ ๒ ครั้ง เพื่อเฝ้าระวังโรคฟันผุ และโรคเหงือกอักเสบ รวมทั้งส่งต่อการรักษากรณีจำเป็นเร่งด่วน

๒. การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดี

● การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านอาหาร

- โรงเรียนกำหนดนโยบาย ระเบียบ มาตรการ ข้อตกลงร่วมของโรงเรียน เพื่อจัดสิ่งแวดล้อมด้านอาหารว่างและเครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพ กรณีที่โรงเรียนซื้อเครื่องดื่มสำเร็จรูปให้เลือก เครื่องดื่มหวานน้อยมาจำหน่ายเพิ่มขึ้น กรณีที่แม่ครัวทำเองเริ่มจากค่อยๆ ลดความหวานของเครื่องดื่มสำหรับนักเรียน จนเด็กนักเรียนสามารถปรับการรับรสหวานน้อย
- สหกรณ์โรงเรียนเปิด-ปิด เป็นเวลา และปรับลดเวลาขายขนมลง เพื่อลดความถี่ในการบริโภคขนม เลือกจำหน่ายขนมถุงขนาดเล็ก เพื่อลดปริมาณการบริโภคของเด็ก

- โรงเรียนจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนและร้านค้ารอบโรงเรียน กำหนดนโยบายหรือมาตรการ ส่งเสริมการบริโภคขนม/เครื่องดื่มหวานน้อย ส่งเสริมการรับประทานผักและผลไม้เป็นอาหารว่าง ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชน
- **การจัดสิ่งแวดล้อมด้านการแปรงฟัน** ด้วยกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ ในโรงเรียน
 - จัดสถานที่และน้ำเพื่อใช้ในการแปรงฟันที่เพียงพอและถูกสุขลักษณะ
 - จัดหาอุปกรณ์แปรงฟันให้เพียงพอและเหมาะสม ได้แก่ แปรงสีฟัน ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ แก้วน้ำ และมีสถานที่เก็บหรือวิธีจัดเก็บที่ทำให้สามารถนำอุปกรณ์ต่างๆ มาใช้งานได้อยู่เสมอ
 - จัดระบบการแปรงฟันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดเป็นกิจกรรมภาคบังคับที่มีเวลาชัดเจน

๓. การฝึกทักษะการดูแลสุขภาพช่องปากผ่านกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน

หากเด็กได้รับการพัฒนาทักษะที่ถูกต้องจนสามารถแปรงฟันได้อย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่วัยเด็ก สุขนิสัยดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมถาวรที่ติดตัวไปจนผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในเด็กอายุต่ำกว่า 8 ปี ควรได้รับการฝึกทักษะ และการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน และช่วยตรวจสอบการแปรงฟันเป็นครั้งคราว รวมทั้งช่วยแก้ไขในจุดที่ไม่สามารถแปรงฟันได้ดี โดยเด็กนักเรียนควรมีส่วนร่วมหรือรับทราบถึงเป้าหมายและประเมินประสิทธิภาพของตนเองทั้งในเรื่องความสะอาดและวิธีการแปรงฟัน

๔. การบูรณาการหลักสูตรทันตสุขภาพในโรงเรียน

การบูรณาการหลักสูตรทันตสุขภาพซึ่งอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา โดยอาจจัดกิจกรรมโครงการนักเรียน เพื่อค้นหาปัญหาสุขภาพช่องปากในโรงเรียนและแนวทางแก้ไข เป็นต้น หรือจัดกิจกรรมเรียนรู้ ที่มุ่งพัฒนาทักษะในการเลือกรับประทานขนม/เครื่องดื่มที่ไม่เสี่ยงต่อฟันผุ

การดำเนินส่งเสริมสุขภาพช่องปากในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในระดับพื้นที่

การดำเนินงานด้านสุขภาพช่องปากในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนพื้นที่จังหวัดสงขลา

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา มีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในความรับผิดชอบ จำนวน ๑๐ โรงเรียน ดังนี้

๑. อำเภอนาทวี จำนวน ๒ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนตชด.เชิฐพิศลบุตร และ โรงเรียนตชด.ประกอบออก
๒. อำเภอสะเดา จำนวน ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนตชด.บ้านบายโรย, โรงเรียนตชด.บ้านทุ่งไม้ด้วน ๒ โรงเรียนตชด.บ้านทุ่งสบายใจ, โรงเรียนตชด.สีอมวลชนกกีฬา
๓. อำเภอสะบ้าย้อย จำนวน ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนตชด.มหาราช ๑, โรงเรียนตชด.สำนักเอาะ โรงเรียนตชด.บ้านหาดทราย, โรงเรียนตชด.พลเอกนวล คุณหญิงบานชื่น จันทร์ศรี

ขอบเขตการดำเนินงาน

1. กลุ่มเป้าหมายการดูแล ได้แก่ เด็กนักเรียนชั้นอนุบาล ถึง ประถมศึกษา
2. ลักษณะงาน
 - งานตามกลุ่มวัย (ก่อนวัยเรียน , วัยเรียน)
 - งานตามกลุ่มภารกิจ (งานทันตสาธารณสุขปกติ , มุลนิธิพอ.สว., งานทันตสุขภาพในโรงเรียนตชด. หน่วยทันตกรรมพระราชทาน)

ลักษณะงานตามกลุ่มวัย

- เด็กนักเรียนชั้นอนุบาล

- ตรวจสอบสุขภาพช่องปาก
- กิจกรรมส่งเสริมป้องกัน: การจัดกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน การจัดอาหารกลางวัน การทาฟลูออไรด์เพื่อป้องกันฟันผุ
- กิจกรรมบริการทางทันตกรรม : การอุดฟัน ด้วย SMART technic , การบริการตามความจำเป็น Comprehensive Care และการเคลือบหลุมร่องฟันในฟันกรามแท้ซี่แรก (วัสดุGIGI)

- เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา

- ตรวจสอบสุขภาพช่องปาก
- กิจกรรมส่งเสริมป้องกัน: การจัดกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน การจัดอาหารกลางวัน การทาฟลูออไรด์เพื่อป้องกันฟันผุ
- กิจกรรมบริการทางทันตกรรม : การเคลือบหลุมร่องฟันในฟันกรามแท้ และการบริการตามความจำเป็น (Cavity Free)

ลักษณะงานสุขภาพช่องปากตามภารกิจ

- หน่วยบริการสาธารณสุข : งานภารกิจประจำ
 - งบประมาณตามระบบ (UC :OP/PP,กองทุนสุขภาพตำบล,อื่นๆ เช่น สสส.)
 - เป้าหมายตัวชี้วัดปกติ (กระทรวง/เขต/จังหวัด, QOF, PPA)
- โรงเรียน : งานเฝ้าระวังทันตสุขภาพในโรงเรียน
 - เป้าหมายตัวชี้วัด : เด็กไม่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก
 - วิธีทำงาน : ประสาน รพ.เพื่อให้บริการทันรอบรายงาน (เดือนกค. / มค.)
- มูลนิธิ พอ.สว.
 - การออกหน่วยทันตแพทย์เคลื่อนที่ พอ.สว.
 - มีงบประมาณสนับสนุนจากระดับจังหวัดโดยเขียนโครงการขอ (ทำแผนเบิกจ่าย)
- คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 - การออกหน่วยทันตกรรมพระราชทาน
 - งบประมาณปกติของทางคณะฯ

รพ. / สสอ. / รพ.สต.

- สนับสนุนทีมบุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ เวชภัณฑ์ยา
- ให้บริการทันตกรรมและทันตสุขภาพแก่ นร.
- จัดทำระบบส่งต่อเพื่อรับการรักษา
- บันทึกผลการดำเนินงานลงในระบบ HOSXP/JHCIS

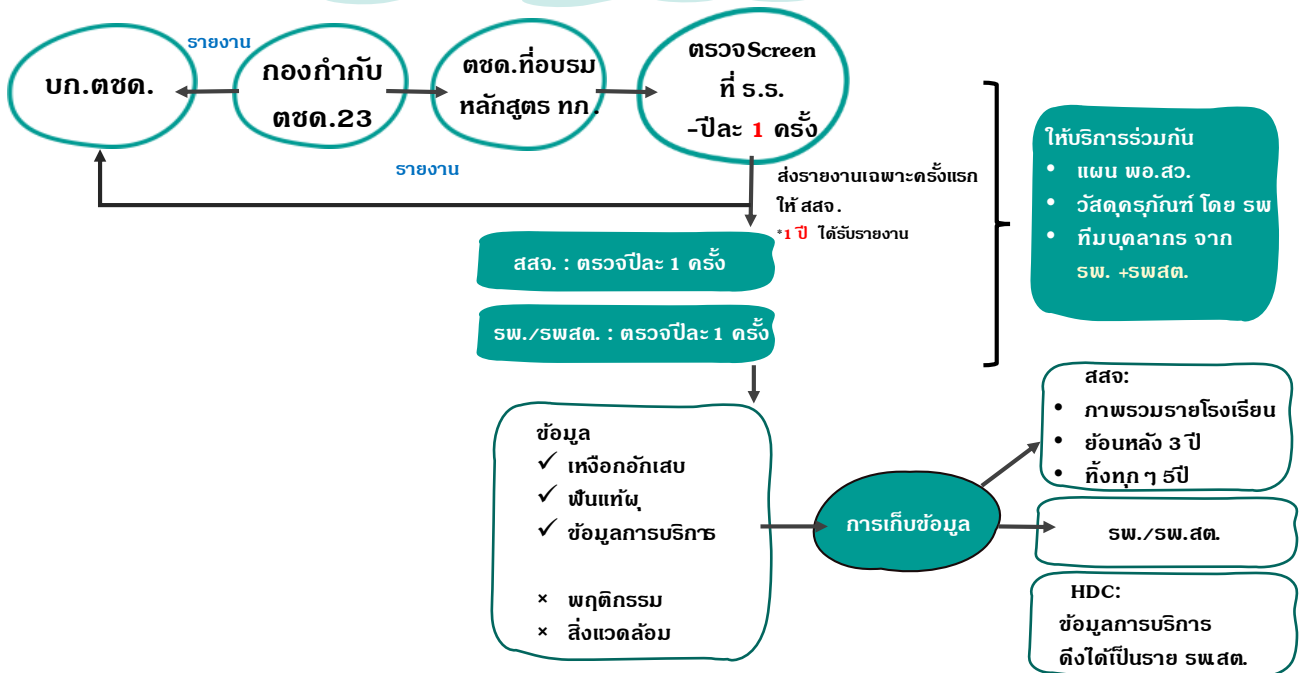
ปัญหา-อุปสรรคในการดำเนินงานช่วงมีการแพร่ระบาด COVID - 19 (ปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕)

- นักเรียนได้รับการทันตกรรมอุดฟัน, ขูดหินปูน, sealant ลดลง
- หน่วยบริการมีข้อจำกัดในการปรับปรุงระบบระบายอากาศในห้องทันตกรรม

ข้อเสนอแนะการส่งเสริมป้องกันทางทันตสุขภาพในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

- สร้างความตระหนักรู้ และทักษะส่วนบุคคล
- การตรวจสุขภาพช่องปากตนเอง
- การแปรงฟันให้สะอาดในเวลาที่เหมาะสม
- ฝึกระวังพฤติกรรมในการบริโภคอาหาร
- การกระตุ้นเตือนโดยผู้ปกครอง

การดำเนินงานเฝ้าระวังในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จ.นครพนม

ภาพประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพช่องปาก
ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมสำนักส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยทำงาน อาคาร ๗ ชั้น ๕ กรมอนามัย
และผ่านระบบ Video conference

